

ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД ТЕКСТАМИ РІЗНИХ ТИПІВ (лінгвометодичний аспект)

Наталія ЯНКО,
канд. пед. наук, доцент кафедри мов і
методики їх викладання в початковій школі,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г. Шевченка

УДК 373.3.016:811.161.2'38

У статті розглядається актуальна проблема теорії та методики навчання української мови в початковій школі — розвиток мовлення молодших школярів на функціонально-стилістичній основі. Пропонується теоретично обґрунтована й експериментально перевірена авторська методика формування стилістичних умінь в учнів початкових класів у процесі роботи над текстами різних типів.

Ключові слова: розвиток мовлення, стилістичні вміння, стиль, типи текстів, принципи, методи й прийоми навчання, стилістичні вправи й завдання.

На сучасному етапі розвитку загальноосвітньої школи одним із пріоритетних напрямів реформування змісту мовної освіти є посилення практичної спрямованості навчання мови й творчого розвитку дитини, забезпечення комунікативної компетентності учнів. Саме тому в основу початкового курсу української мови як основний принцип її засвоєння покладено різнобічний розвиток мовлення молодших школярів. Важливе місце в цьому багатогранному й водночас складному процесі належить систематичній роботі зі стилістики й культури мовлення. Основна мета її проведення в початкових класах — формування в учнів умінь комунікативно виправдано, стилістично доцільно користуватися засобами мови в усіх доступних для них видах і сферах мовленнєвої діяльності.

Слід зауважити, що в методиці навчання української мови питання стилістики й культури мовлення учнів початкових класів розглядалися ще в дореволюційний період (Буслаєв Ф., Срезневський І., Ушинський К., Бунаков М., Тихомиров Д., Тихеева Є. та ін.). Починаючи з 20-30 рр. ХХ ст. в Україні зазначену проблему досліджували І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, Л. Нечай, М. Пентиліук, у Російській Федерації — М. Рибникова, К. Бархін, М. Рождественський, Т. Ладиженська та ін. В останні десятиліття простежується зростання інтересу науковців до проблем навчання мови й розвитку мовлення учнів на функціонально-стилістичній основі. Зарубіжні (Асташов М., Колесова О., Львов М., Чижова Т.) і вітчизняні методи (Бадер В., Варзацька Л., Пентиліук М., Собко В., Сугейко Л. та ін.) здійснюють спроби визначити сукупність комунікативно-стилістичних умінь, необхідних для побудови текстів різних типів, розробити зміст і

методику навчання молодших школярів свідомо вживати мовні засоби з огляду на адресата, мету й сферу використання мовлення.

Результати аналізу Державного стандарту початкової загальної освіти (2011) і навчальних програм з української мови для 1-4 класів (2006, 2013) свідчать, що вони орієнтують на засвоєння молодшими школярами елементарних відомостей про текст, його ознаки, будову, типи й стилі (практичне ознайомлення), що закладає основу для вироблення в учнів умінь сприймати, відтворювати й продукувати елементарні стилістично диференційовані висловлювання в усній і письмовій формах, редагувати їх. Проте, наші спостереження за навчально-виховним процесом на уроках мови, анкетування вчителів початкових класів, контрольні зрізи щодо володіння молодшими школярами монологічним мовленням дають можливість зробити висновок, що робота з формування стилістичних умінь в учнів початкових класів не проводиться на належному рівні.

Отже, актуальність нашого дослідження зумовлена, по-перше, соціальною значущістю проблеми володіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу; по-друге, важливістю й необхідністю поліпшення стилістичної грамотності учнів; по-третє, недостатньою розробленістю проблеми в теоретичному й практичному аспектах.

Мета статті — розглянути методику формування стилістичних умінь в учнів початкових класів у процесі роботи над текстами різних типів на уроках української мови: уточнити зміст навчання, визначити принципи, методи й прийоми роботи, описати типологію стилістичних вправ.

Під поняттям «**стилістичні вміння**» ми розуміємо особливу групу мовленнєвих умінь, такі «інтелектуальні дії, в основу яких покладено аналіз умов і шляхів вибору тих чи інших мовних засобів залежно від призначення та цілей комунікації [5, с. 50]». Зіставлення різних підходів до визначення науковцями сутності понять «знання», «вміння», «навички» та взаємозв'язку між ними дало можливість покласти в основу нашого дослідження концепцію психолінгвістів (Артемов В., Беляєв Б., Городилова Г. та ін.), у якій уміння й навички розрізняються за рівнями сформованості відповідних дій: мовні знання → первинні вміння (елементарні дії) → навички (дії, що виконуються автоматично) → вторинні вміння (комплексні мовленнєві дії, в основі яких — навички). Такий підхід дав змогу зро-

бити висновок, що важливою особливістю ефективного формування стилістичних умінь у молодших школярів є забезпечення поетапності в роботі: від елементарних знань зі стилістики до формування первинних умінь, переведення їх у навички і на цій основі — до формування вторинних умінь у процесі власної мовленнєвої діяльності. До *первинних стилістичних умінь* відносимо ті, що формуються паралельно з вивченням основних розділів програми, сприяють розвитку в учнів стилістичної зірності: уміння помічати й визначати стилістичні засоби мови, співвідносити їх зі сферою вживання, обґрунтовувати доцільність використання, роль їх у мовленні; розрізняти, аналізувати, редагувати тексти різних типів і стилів; до *вторинних стилістичних умінь* — уміння створювати власні висловлювання певного типу й стилю мовлення.

Пропонована нами методика формування стилістичних умінь у молодших школярів була спрямована на забезпечення: а) пропедевтичного ознайомлення учнів із елементарними відомостями з функціональної стилістики під час вивчення основних розділів програми; б) практичного засвоєння стилістичних норм у процесі сприймання-розуміння, аналізу, продукування текстів різних типів і стилів; в) систематичної роботи над стилістичними помилками й недоліками в усному і писемному мовленні учнів; г) реалізації свідомого й інтуїтивного підходів до навчання (сприймання-розуміння, аналізу й наслідування зразкових текстів різних типів і стилів), розвитку дару слова, мовного чуття учнів. Основна мета роботи — формування комунікативно виправданого, стилістично доцільного, виразного мовлення молодших школярів.

В основу авторської методики було покладено *загальнодидактичні й лінгводидактичні принципи* навчання, які визначили зміст, зумовили доцільний добір методів і прийомів організації навчального процесу, забезпечували належний рівень засвоєння навчального матеріалу й вироблення в учнів необхідних умінь і навичок. Найбільш важливими серед них вважаємо такі: науковості й доступності, наступності й перспективності навчання; мотивації мовленнєвої діяльності; функціонально-комунікативної спрямованості навчання мови й функціонально-стилістичної диференціації мовлення; розкриття емоційно-експресивної функції мови й оцінки виразності мовлення; органічного поєднання стилістичної роботи з вивченням лексико-граматичного матеріалу; контекстного розгляду стилістичних засобів мови; розвитку дару слова й чуття мови учнів, зв'язку інтуїтивного й свідомого підходів до навчання.

Зміст авторської методики становили елементарні відомості з мови й мовлення, які пропонувались учням під час вивчення основних розділів програми («Текст», «Речення», «Слово. Значення слова», «Будова слова», «Частини мови») у такій послідовності: 1) основні ознаки текстів різних типів і стилів; 2) особливості функціонування й роль виучуваних мовних одиниць у текстах різних типів і стилів. Зокрема, основною метою роботи *під час вивчення розділу «Текст»* було не лише засвоєння визначених у чинних програмах з української мови відомостей про текст, а й оволодіння молодшими школярами знаннями про екстралінгвістичні ознаки (мета, адресат, ситуація мовлення, його сфера використання) і мовні особливості текстів розмовного, художнього, наукового й ділового стилів, що вводили-

ся поступово, доповнювалися й уточнювалися в процесі опрацювання наступних розділів програми. Учням пропонувалися такі відомості про тексти виучуваних стилів (без використання терміна):

— *розмовний*: діалог; уживаються розмовні слова, емоційно забарвлені слова й словосполучення, фразеологізми, звертання; наявні різні типи речень за метою висловлювання та інтонацією;

— *науковий*: наявні слова-терміни; відсутні емоційні слова й словосполучення, порівняння; слова в переносному значенні вживаються вкрай обмежено (на позначення окремих наукових термінів); для надання точних відомостей використовуються числівники; переважають розповідні речення;

— *художній*: уживаються емоційно забарвлені слова й словосполучення, художні засоби виразності — синоніми, антоніми, слова у переносному значенні, порівняння тощо; наявні різні типи речень для висловлювання та інтонацією;

— *офіційно-діловий* (окремі зразки елементарних ділових паперів, роботу над якими передбачено в чинній програмі з української мови — *запрошення, привітання, листи, оголошення, правила гри, тексти-інструкції, поради, оформлення адреси*): наявні обов'язкові елементи (реквізити); використовуються загальноприйняті формули звертання; емоційно забарвлені слова і словосполучення здебільшого не властиві; у текстах-інструкціях, порадах уживається неозначена форма дієслова тощо.

У процесі вивчення *розділу «Речення»* проводили роботу з формування в учнів елементарних уявлень про стилістичні можливості словосполучень і різних типів речень, закономірності використання їх у текстах різних стилів; роль однорідних членів речення та особливості використання їх у текстах художнього і наукового стилів; особливості вживання звертань у текстах розмовного й ділового стилів; а також над збагаченням мовлення учнів синонімічними синтаксичними конструкціями.

Під час засвоєння навчального матеріалу з *розділів «Слово. Значення слова», «Будова слова»* передбачалася робота над стилістично забарвленими лексичними й словотворчими засобами мови. Учні здобували знання про стилістичну роль й особливості вживання багатозначних слів, слів із переносним значенням, синонімів, антонімів, фразеологізмів, порівняльних конструкцій у текстах різних типів і стилів, а також про роль емоційно забарвлених суфіксів і префіксів у мовленні, закономірності функціонування таких слів у розмовному, художньому, науковому, діловому текстах.

Метою експериментального навчання в процесі опрацювання *розділу «Частини мови»* було засвоєння учнями елементарних відомостей про стилістичні функції та особливості використання виучуваних частин мови (іменника, прикметника, дієслова, займенника, числівника) у текстах розмовного, художнього, наукового й ділового стилів. З категоріальних ознак частин мови розглядалися стилістичні можливості категорій числа, відмінка іменників і займенників, неозначеної форми дієслова.

З метою забезпечення цілісності й доцільності навчального процесу було розроблено комплексну лінгводидактичну модель формування стилістичних умінь молодших школярів у процесі роботи над текстами

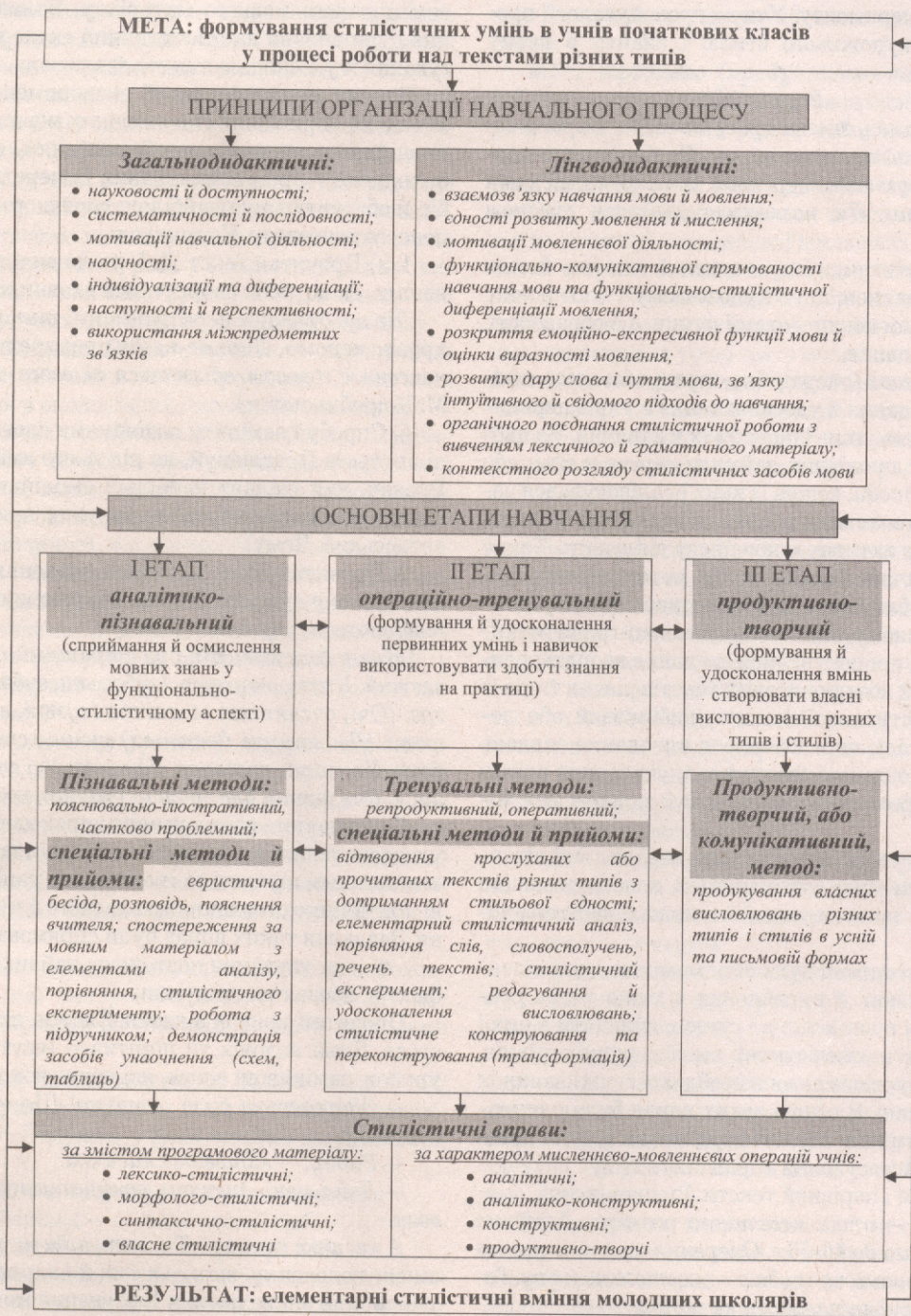

Рис. 1. Лінгводидактична модель формування стилістичних умінь молодших школярів у процесі роботи над текстами різних типів

різних типів (див. рис. 1), яка охоплювала три послідовні етапи. Вибір методів і прийомів, добір і систематизація стилістичних вправ здійснювалися з урахуванням визначених принципів, мети й етапу навчання.

На **першому (пізнавально-аналітичному) етапі**, метою якого було сприймання й осмислення мовних знань у функціонально-стилістичному аспекті, використовувалися пізнавальні методи. Пояснювально-ілюстративний метод застосовувався, коли теоретичний матеріал був складним або потребував повідомлення й запам'ятовування. У межах методу доцільними були розповідь, пояснення вчителя, робота з підручником, демонстрація засобів унаочнення. За допомогою цього методу школярі засвоювали основні озна-

ки текстів розмовного, художнього, наукового й ділового стилів.

Найбільш ефективним серед методів цієї групи виявився **частково проблемний, або метод евристичної бесіди**. Він застосовувався під час ознайомлення учнів з особливостями вживання виучуваних мовних одиниць з огляду на адресата, мету й сферу висловлювання, усвідомлення їх функціонально-стилістичної ролі. В основі методу були спостереження за мовним матеріалом та евристична бесіда, які нерідко поєднувалися з елементарним аналізом, порівнянням або стилістичним експериментом. Наприклад, розкриття стилістичної функції прикметників у художньому мовленні відбувалося шляхом застосування спостереження й сти-

лістичного експерименту. Учням пропонувалося прочитати текст художнього стилю і знайти в ньому прикметники:

Весна в лісі

Завітала до лісу зелена красуня-весна. Вкрила дерева молоденькими листочками. На берізках і вільхах повісила пухнасті сережки. Білими пролісками вкрила галявини. Ліс наповнила дзвінким гомоном пташок.

Потім прикметники опускалися й під час бесіди учні переконувалися, що в художньому тексті вони є не тільки засобом конкретизації думки, а й образності, виразності мовлення.

Метою **другого (операційно-тренувального) етапу** було формування й удосконалення в учнів первинних стилістичних умінь і перехід їх у навички. На цьому етапі місце провідних займали *тренувальні, або практичні, методи*, кожен із яких реалізовувався через систему навчальних вправ і завдань, що спрямовували учнів на активну мовленнєву діяльність. Так, у межах *репродуктивного методу*, метою застосування якого було збагачення мовлення школярів виразними в стилістичному відношенні лексико-граматичними одиницями, пропонувалися завдання на відтворення прослуханих або прочитаних текстів різних типів із дотриманням стильової єдності (вибірковий або детальний переказ), передбачалося виконання завдань за аналогією до зразка (наприклад, утворення слів із емоційно забарвленими суфіксами й префіксами тощо).

Найбільша увага приділялася вправам аналітичного, аналітико-конструктивного й конструктивного характеру, що застосовувалися в межах *оперативного методу*.

Аналітичні вправи були спрямовані на закріплення здобутих знань й вироблення в учнів умінь розрізняти тексти різних типів і стилів, виявляти в них і диференціювати стилістичні засоби різних рівнів, більш глибоко усвідомлюючи особливості уживання їх і роль у мовленні. В основі таких вправ були елементарний стилістичний аналіз і порівняння. Нижче наведемо зразок застосування вправ цього типу:

а) Прочитай і порівняй тексти. Визнач їх тип.

1. *Синиця — птах невеликого розміру. Довжина тіла 6-8 см, вага до 40-50 г. Оперення на спині синє із зеленим відтінком, на грудях — жовтого кольору. Голова чорна з білими плямами на щоках.*

2. *Синичка — невеличка чепурна пташка. На голівці у неї оксамитово-чорна шапочка, біляві щічки. На зеленкувато-сірих крильцях кожна пір'їнка ніби пензликом намальована. А жовтенький животик так і виблискує на сонечку. Оченьята маленькі, блискучі, як намистинки. Гарна пташка синичка!*

б) Скажи, про що йдеться в першому тексті. У другому? Чи однаково в них описано пташку? Який із цих описів можна помістити до підручника «Я і Україна», а який — у художню книжку?

в) Знайди в художньому тексті слова, які допомогли авторові передати замилювання пташкою. Чи видно ставлення автора до того, про що говориться в науковому тексті? Яка мета цього тексту?

Аналітико-конструктивні вправи потребували застосування знань про ознаки текстів різних стилів, стилістичні норми; містили завдання на побудову словосполучень, речень, міні-текстів із попереднім аналі-

зом поданого мовного матеріалу. Важливими серед них були вправи на стилістичний експеримент, редагування й удосконалення висловлювань.

Вправи на стилістичний експеримент були спрямовані на порівняння синонімічних мовних одиниць за емоційно-експресивним забарвленням, стилістичною функцією. У процесі виконання їх передбачалися вибір й обґрунтування найбільш доречного варіанта для певного контексту. Наприклад:

1. а) Прочитай текст. Добери до виділених слів синоніми. За потреби скористайся словником.

Ліс ще дрімає в передранішній тиші... Тихо навкруги, мертво. Лиш де-не-де прокинеться пташка, непевним голосом обізветься зі свого затишку (За М. Коцюбинським).

б) Спробуй замінити синонімами слова, використані автором. Прослідкуй, як від цього зміниться текст. Визнач, чий варіант найбільш емоційний, виразний, краще допомагає передати картину природи твій чи авторський. Чому?

2. Прочитай опис. Порівняй значення слів, запропонованих у дужках. Спиши, обираючи слова, які відповідають змісту й меті тексту.

Жив у селі кіт. Він був страшний і злючий-презлючий. Кігті, як у орла, (зубоньки, зубища), як у тигра. (Очі, оченьятка) зелені та (вузькі, вузесенькі) від люті. (Довжелезні, довгенькі) вушища стирчали на всі боки. Усі коти ховалися від нього. Усі собаки розбігалися. Ось такий був грізний (котик, котисько)!

Основна мета застосування вправ на редагування й удосконалення висловлювань полягала у вихованні стилістичної зіркості та грамотності учнів, формуванні критичного ставлення до власного й чужого мовлення. Завдання таких вправ були спрямовані:

● на усунення повторень, зайвих або неточних фактів, двозначності думки:

Прочитай уривок з казки. Скажи, як вона називається. Який недолік ти помітив у тексті? Відредагуй уривок, замінивши слова, які повторюються.

— *Здоровенька була, лисичко! Що ти їси? — питає вовк.*

— *Рибку, — відповідає лисичка.*

— *Дай і мені, лисичко, покуштувати, — просить вовк.*

А лисичка повчає: «Ти, вовк, піди на річку, опусти хвіст в ополонку, так сам собі й наловиш»;

● на знаходження й усунення мовних одиниць, які не відповідають змісту, меті й сфері висловлювання, або заміну їх іншими синонімічними:

1. Прочитай текст. Визнач його тему і мету. Доведи, що це науковий текст. Знайди слова, які вжиті в ньому недоречно, заміни їх.

Заєць-русак поширений на всій європейській частині СНГ. Живе він у полях, степах, луках. На пошук їжі ця тваринка здебільшого виходить уночі. Взимку зайчику важко знайти щось у глибочезному снігу, тому він харчується гілочками та корою молодих дерев.

2. Прочитай математичну задачу, яку склав Незнайко. Поміркуй, чому Всезнайко порадив виправити її. Допоможи Незнайкові відредагувати задачу.

У коробці було 17 кольорових олівців. Які ж вони були гарні! Тетянка взяла на урок образотворчого мистецтва 12 олівців. Скільки олівців залишилося в коробці?

Вправи конструктивного характеру сприяли розвитку творчих здібностей учнів, формуванню в них умінь і навичок комунікативно виправдано й стилістично доцільно вживати мовні засоби для вираження думки. До них було віднесено вправи на стилістичне конструювання й переконструювання (трансформацію) словосполучень, речень, міні-текстів (за зразком і без нього). Так, виконуючи вправи на конструювання, зразок яких подано нижче, учні не тільки засвоювали особливості вживання й роль у мовленні образних висловів і порівняльних конструкцій, а й навчалися самі їх доречно будувати, вживати у власному мовленні.

а) Прочитай текст. Визнач, який він — науковий чи художній? Як сказано в тексті про слова? З чим вони порівнюються в оповіданнях і казках письменника?

Ти вже читав оповідання й казки Василя Сухомлинського. Вони написані прекрасною мовою! Слова в них квітнуть, виблискують. Вони то шелестять, як трави, то плюскотять, як джерельця, то щебечуть, немов пташки, то дзвенять, як перший лід.

б) Склади і запиши речення, у яких би порівнювалися: 1) дівчина з червоною калиною; 2) сніжинки з яскравими зірочками; 3) кульбаба з маленьким сонечком; 4) роса з коштовними діамантами. Поміркуй, у якому тексті (науковому чи художньому) їх можна використати. Чому?

Вправи на переконструювання мовних і мовленнєвих одиниць (одного стилю в інший, нейтральних одиниць в емоційно забарвлені тощо) розглядались як один із ефективних засобів стилістичної роботи. Вони сприяли виробленню в молодших школярів умінь і навичок свідомого добору й уживання мовностилістичних засобів різних рівнів у власній мовленнєвій діяльності.

Наводимо приклади вправ на стилістичне переконструювання, що використовувалися в нашому дослідженні у процесі роботи над різними розділами програми:

1. Прочитай словосполучення. Заміни їх на більш емоційні, яскраві, уживаючи прикметники в переносному значенні. Подумай, у яких текстах доцільніше їх використати.

Зразок. Жовта пшениця — золота пшениця.

Тоненька берізка — ...; величезний дуб — ...; червоний ліс — ...; зелена верба — ...; прозора вода — ...

2. Прочитай речення. Визнач, які вони за метою висловлювання та інтонацією. Перебудуй подані речення на інші зі зміною інтонації та мети висловлювання. За яких обставин мовлення їх можна використати?

1. Кожна людина повинна любити й оберігати природу. 2. Не можна зривати рідкісні лісові квіти. 3. У сильні морози необхідно підгодувати птахів і лісових звірів. 4. Не можна знищувати отруйні гриби, бо для багатьох тварин вони є ліками.

3. а) Прочитай текст. Визнач його тему й мету. Скажи, який це текст — розповідь, опис чи міркування.

Як ми робили сніжинки

Сьогодні на уроці трудового навчання ми робили сніжинки. Взяли квадратний аркуш кольорового паперу. Склали його четверо — утворився маленький квадрат. Перегнули його по діагоналі. Одержаний трикутник ще раз зігнули удвоє. По його краях вирізали ножицями гарний візерунок.

б) Перебудуй текст, змінуючи розповідь «Як ми робили сніжинки» в інструкцію з виготовлення сніжи-

нок. Пригадай, яку форму дієслова необхідно використати.

Мета *третього (продуктивно-творчого) етапу* роботи — формування й удосконалення в учнів вторинних стилістичних умінь, тобто вмінь створювати власні висловлювання різних типів і стилів. Провідну роль на цьому етапі було відведено *комунікативному методу*, який реалізовувався шляхом залучення учнів до активної мовленнєвої діяльності в процесі виконання творчих завдань на побудову текстів різних типів і стилів. Кожен вид роботи був чітко диференційованим за своїм стилістичним спрямуванням, передбачав створення на уроці такої мовленнєвої ситуації, яка б стимулювала в учнів бажання висловлюватися, сприяла формуванню цілеспрямованого мовлення. Наведемо декілька прикладів мовленнєвих ситуацій, розроблених нами за зразками, запропонованими Л. Варзацькою:

1. *У гуртку юних натуралістів працюють над виготовленням стенда «Червона книга України». Допоможи дітям, склади науковий опис конвалії.*

2. *Уяви, що влітку ти відпочиватимеш у дитячому таборі. Навчи своїх нових друзів грати в одну з ігор, яку знаєш ти. Склади й запиши її правила.*

3. *У Незнайка загубилося цуценя. Він вирішив написати й розвісити на своїй вулиці оголошення. Але як описати тваринку, щоб її впізнали, не знає. Допоможи йому, склади опис цуценяти, за яким Незнайко зміг би повернути свого маленького друга (використовується малюнок).*

4. *Дитячий журнал «Пізнайко» оголосив конкурс на краций опис-загадку пташки. Побудуй його так, щоб навіть малюта з дитячого садка змогли відгадати, кого ти описуєш.*

5. *Розкажи про свого улюбленого казкового (чи мультиплікаційного) героя так, щоб усі зрозуміли, чому тобі подобається саме він.*

Як свідчать наші спостереження, такі мовленнєві ситуації націлюють учнів на правильний вибір типу й стилю висловлювання, притаманних йому мовних засобів, спонукають думати про майбутнього читача, слухача; творча діяльність дітей стає більш осмисленою, активною.

Ефективність запропонованої методики формування стилістичних умінь в учнів початкових класів перевірялася в процесі педагогічного експерименту. Здобуті результати дають змогу зробити висновок, що ознайомлення молодших школярів на доступному їм рівні з елементарними відомостями з функціональної стилістики, оптимальне поєднання дібраних методів і прийомів, цілеспрямоване й систематичне виконання стилістичних вправ і завдань сприяють глибшому усвідомленню функціональної ролі й особливостей уживання стилістичних засобів мови в текстах різних типів і стилів, умотивованому добору їх і використанню у власній мовленнєвій діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення, на нашу думку, потребують питання, що стосуються підвищення рівня теоретико-методичної підготовки зі стилістики української мови майбутніх учителів початкових класів, введення цього курсу в початкові плани підготовки бакалаврів факультетів початкового навчання; дослідження проблеми міжпредметних зв'язків для ефективного формування в молодших школярів стилістич-

них умінь у процесі роботи з текстами різних типів, стилів і жанрів; створення цілісної системи формування й розвитку стилістично диференційованого мовлення учнів початкової, основної та старшої школи з урахуванням принципу наступності й перспективності навчання.

В статті розглядається актуальна проблема теорії і методики навчання українському мовленню в початковій школі — розвиток мовлення молодших школярів на функціонально-стилістичній основі. Предлягається теоретично обґрунтована і експериментально перевірена авторська методика формування стилістичних умінь у учнів початкових класів в процесі роботи над текстами різних типів: уточнено зміст і визначено принципи навчання, обрано ефективні методи і прийоми роботи, розглянуто типологію вправ, які сприяють формуванню комунікативно обґрунтованої, стилістично правильної, виразної мови молодших школярів.

Ключевые слова: развитие речи, стилистические умения, стиль, типы текстов, принципы, методы и приемы обучения, стилистические упражнения и задания.

The article deals with the urgent problem of theory and methodology of teaching the Ukrainian language at primary school — junior schoolchildren's speech development on the functional-stylistic basis. Theoretically based and experimentally verified methodology of primary school pupils' stylistic skills formation in the process of working with different types of text is proposed: the content of teaching has been specified, its principles have been outlined, the optimum teaching methods and techniques have been selected, the typology exercises, facilitating the formation of communicatively justified, stylistically expedient, expressive speaking of junior schoolchildren, have been outlined.

Keywords: speech development, stylistic skills, style, types of texts, principles, teaching methods and techniques, stylistic exercises and tasks.

Література

1. Бадер В.І. Взаємозв'язок у розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Бадер Валентина Іванівна. — К., 2004. — 387 с.
2. Варзацька Л.О. Навчання мови й мовлення на основі тексту : метод. посіб. / Л.О. Варзацька. — Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. — 112 с.
3. Пентиліук М.І. Робота з стилістики в 4-6 класах : посібник для вчителів / М.І. Пентиліук. — К. : Рад. школа, 1984. — 136 с.
4. Сугейко Л.Г. Наступність і перспективність формування стилістичних умінь в учнів початкових та 5 класів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Сугейко Любов Григорівна. — Херсон, 2001. — 225 с.
5. Чиждова Т.І. Основи методики навчання стилістики в середній школі : учеб. пособ. / Т.І. Чиждова. — М. : Просвещение, 1987. — 176 с.

Literatura

1. Bader V.I. Vzaiemozviazok u rozvytku usnoho i pysemnoho movlennia molodshykh shkoliariv : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.02 / Bader Valentyna Ivanivna. — K., 2004. — 387 s.
2. Varzatska L.O. Navchannia movy i movlennia na osnovi tekstu : metod. posib. / L.O. Varzatska. — Kamianets-Podilskiy : Abetka, 2001. — 112 s.
3. Pentyliuk M.I. Robota z stylistyky v 4-6 klasakh : posibnyk dlia vchyteliv / M.I. Pentyliuk. — K. : Rad. shkola, 1984. — 136 s.
4. Suheiko L.H. Nastupnist i perspektyvnist formuvannia stylistychnykh umin v uchniv pochatkovykh ta 5 klasiv zahalnoosvitnoi shkoly : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Suheiko Liubov Hryhorivna. — Kherson, 2001. — 225 s.
5. Chizhova T.I. Osnovy metodiki obuchenija stilistike v srednej shkole : ucheb. posob. / T.I. Chizhova. — M. : Prosveschenije, 1987. — 176 s.